

Redactioneel

Op het moment van dit schrijven is Pasen voorbij en staan Hemelvaartsdag en Pinksteren voor de deur. Voor veel Nederlanders betekenen deze feestdagen vooral vrij zijn en niet hoeven werken. De dagen worden gezellig met familie doorgebracht (eieren zoeken op Eerste Paasdag), er wordt gewinkeld in woonboulevard of tuincentrum (Tweede Paasdag en Tweede Pinksterdag) of een festival bezocht (Paaspop, Pinkpop). Waarom dit feestdagen zijn, weten steeds minder Nederlanders. Of zoals Aaf Brandt Corstius het op 29 maart in haar column in de *Volkskrant*, waarin ze Pasen als haar lievelingsfeest uitroept, verwoordt: “Pinksteren (ik weet niet wat het is), Hemelvaart (idem dito), Goede Vrijdag (nogmaals: wat is het, en viert iemand dit?)”.

Toch blijft Pasen in Nederland een religieuze gebeurtenis, ook voor mensen die niet zo nauw betrokken zijn bij een kerk. Zo trok ‘The Passion’, het groots opgezette muziekspektakel waarin de laatste uren van het leven, lijden en opstanding van Jezus verbeeld worden, op Witte Donderdag meer dan 3,5 miljoen kijkers. Locatie was dit jaar de Bijlmer, een plek waar 130 nationaliteiten samenkomen en die 150 kerken telt. Met name de vele migrantenkerken trekken er iedere zondag (maar ook door de week) honderden gelovigen met een verscheidenheid aan verschillende kerkdiensten in uiteenlopende gebouwen, van reguliere kerken tot leegstaande kantoorgebouwen.

Zo divers als deze migrantenkerken in de Bijlmer zijn, zo gevarieerd zijn ook de onderwerpen die in dit nummer van *Religie & Samenleving* aan bod komen. Naast een drietal besprekingen van recent verschenen boeken, biedt de redactie u drie zeer leeswaardige artikelen aan, die samen een lijn van verleden naar heden vormen.

De eerste bijdrage van Koos-jan de Jager gaat aan de hand van archiefonderzoek de rol na van gewetensbezwaard protest tegen de sociale verzekeringswetgeving in de vorming van de bevindelijk gereformeerde groep met een vast omschreven identiteit. De nadruk ligt daarbij op de periode 1919-1934. Oprichter en politiek leider van de SGP, dominee G.H. Kersten, regelde in deze periode vrijstellingen voor gewetensbezwaarde burgers, en veranderde daarmee de gewetensvrijheid in het gedachtegoed van zijn partij.

De tweede bijdrage, van Ricky van Oorschot, beschrijft veranderingen in kleding in vier congregaties van actieve vrouwelijke religieuzen in Nederland in de periode 1950-1970. Pasten de congregaties eerst hun habijtten aan, later gingen de meeste zusters in Nederland over op lekenkleding. Aan de hand van archiefmateriaal laat de auteur zien dat iedere congregatie haar eigen proces, argumentatie en middelen had.

Ryan van Eijk ten slotte voert ons naar het heden. In deze bijdrage worden religieuze aspecten in beklagzaken van gedetineerden in de periode 2002-2016 onderzocht. Meer specifiek gaat het om beklagzaken waarbij beroep aangetekend wordt tegen de uitspraak van de Commissie van Toezicht van de penitentiaire inrichting. In 2% van deze beroepszaken blijkt religie of levensbeschouwing een rol te spelen.

Twee grootheden in de Nederlandse godsdienstsociologie zijn ons recentelijk ontvallen: prof. dr. Gerard Dekker op 27 november 2017 en prof. dr. Meerten ter Borg op 26 december 2017. In dit nummer worden beiden met professionele en persoonlijke herinneringen herdacht.